

Fehér Csaba

Magyar sors a bosszú árnyékában 1920-1948

A csehszlovák végső megoldás – jogfosztás – deportálás – szlovákizáció – kitelepítés – Beneš-dekrétumok

Huszonnyolc év felvidéki magyar történelmének eseményei csoportosulnak három helyszín: Párizs, Bécs és Kassa köré. Ebben a történeti képen Párizs az elszakítás, Bécs a felszabadulás, Kassa pedig bosszú szinonímája. Az 1920-ban a Trianoni békediktátum kényszerű aláírását követő nemzetiségi elnyomás után az 1938-as első bécsi döntés általi felszabadulás össznemzeti öröme egy lélegzetvételyi időt engedett a felvidéki magyarságnak, hogy felkészüljön az 1945-ben Kassán kihirdetett, a felvidéki magyarság teljes felszámolását célzó csehszlovákkormányprogramra. Párizs a felvidéki magyarságnak, mint „önálló” társadalmi és politikai szubjektumnak a kényszerű megszületésének a városa. Bécs a felvidéki magyar önszerveződés és a revíziós politika sikerének városa. Kassa a felvidéki magyarság teljes jogfosztását, végső soron megsemmisítését célzó politika kihirdetésének városa. Három, a közép-európai realitásokat földrajzi és politikai értelemben is átrajzoló, a magyar-(cseh)szlovák viszonyt (át)alakító esemény. A csehszlovák nemzetállami, valamint a magyar revíziós és vele párhuzamosan a felvidéki magyar kisebbségi célok egymásnak feszülése a nagyhatalmak politikai érdekeinek árnyékában.

Párizs, Bécs és Kassa pontosan rajzolja a nemzetállami érdek és a nemzetiségi célok közötti alapvető nézetkülönbséget. Megvilágítja a csehszlovák félelmek által vezérelt kisebbségpolitika és a magyar nemzeti revíziós politikai célok közös gyökerét.

A kassai kormányprogram nemzetiségekre vonatkozó tételeit, a programra épülő elnöki dekrétumokat, valamint a nemzeti tanácsi rendeleteket nem lehet nem a trianoni diktátum és a bécsi döntés következményeként tárgyalni. Már csak azért sem, mert Trianon, a bécsi döntés és a Kassai kormányprogram következményei élő szövetként ma is befolyásolja a magyar és a szlovák nemzet politikai kapcsolatát. Máig ható következményei és cáfolhatatlan jelenléte a jogalkotásban, igazságszolgáltatásban, restitúcióban, az erkölcsi és fizikai jóvátétel elmaradása nem engedik a történelmi és társadalmi feszültség oldódását.

Az ebben a formában velünk és bennünk élő történelem mellett, hogy választ ad sok miéltre, mégis számos újabb kérdést vet fel. A magyarság ellen elkövetett bűnök terhét vállalják-e az elkövetők, kárpótolhatók-e a meghurcoltak, illetve kinek a kötelessége a kárpótlás? Lehet-e Európában együtt élni a Beneš-dekrétumokkal, változtak és közeledtek-e az álláspontok, illetve van-e hajlandóság a kérdés megoldására? Az őshonos nemzeti közösségeknek van-e létbiztonsága, van-e jövője?

Párizs-Trianon-20 év megpróbáltatás

A 20. század magyar kálváriájának első stációja 1920. június 4., Trianon, mintegy a nemzet testébe véglegesen beültetett kitörölhetetlen genetikai kódként öröklődik át a további történelmi térbe és időbe, befolyásolva annak minden eseményét. Az első világháborút a magyar nemzet számára oly keserűen lezáró trianoni békediktátum a Felvidék tekintetében Magyarország területéből 63 ezer négyzetkilométernyi területet csatolt az új államalakulat – a Csehszlovák Köztársaság területéhez, a homogén tömbben élő egymillió-hetvenkétezer magyarral egyetemben. Az 1918 és 1938 között létező első Csehszlovák Köztársaság nem kimondva bár, de tudatában volt a trianoni békediktátum magyarokkal szembeni igazságtalanságával, és hogy ebbe az igazságtalanságba nehezen, vagy talán soha sem törődik bele a magyarság. Tisztában volt azzal is, hogy szinte lehetetlen vállalkozás lesz a megszerzett területek megtartása érdekében a nemzetiségi jogok nemzetközi szerződésekben is vállalt teljes körű biztosítása mellett felszámolni a magyar közösséget.

A kisebbségi jogok látszólagos biztosítása mellett a csehszlovák hatalom hozzáfogott a magyar közösség asszimilálásához. Csehszlovákia érdeke ugyanis a Magyarországtól Csehszlovákiához csatolt területeket illetően az volt, hogy az ott egységes és homogén tömbben élő magyarság felszámolásával megszüntesse a Magyarország részéről folytatott és a csehszlovákiai magyarság által is támogatott revíziós politika Csehszlovákia számára legveszélyesebb jogalapját - miszerint a trianoni békediktátummal az etnikai határok figyelmen kívül hagyásával, a magyarokkal szemben sértve volt a népek önrendelkezési elve és igazságtalanul csatoltak több mint egymillió magyart Csehszlovákiához. A csehszlovák érdekek belföldi érvényesítése, vagyis a homogén csehszlovák nemzetállam gyors megteremtése érdekében a hatalom az állampolgárság megtagadásával, a magyar értelmiség és papság ellehetetlenítésével és elűzésével, az államigazgatás átszervezésével, a magyar

felsőoktatás teljes felszámolásával, az iskolák tevékenységének korlátozásával, nyelvtörvénnyel, magyarellenés földreform végrehajtásával, az egységes magyar területen az állam által támogatott szlovák telepes-falvak felépítésével és a területek gazdasági elnyomásával hozzáfogott a magyar kisebbség felszámolásához.

A megpróbáltatások ellenére Magyarország támogatásával a csehszlovákiai magyarság hozzáfogott a megváltozott politikai, gazdasági, szociális és kulturális körülményeknek megfelelő önszervezéshez. Minden akadályoztatás ellenére kulturális szervezeteket, politikai pártokat alakítottak, melyek élén Szüllő Géza, Szent-Iványi József és a mártírhálált halt gróf Esterházy János a magyarság érdekeit képviselték bel- és külföldön egyaránt. Az első világháborút lezáró Párizs környéki igazságtalan, a veszteseket gazdaságilag ellehetetlenítő, megalázó és az újabb konfliktushelyzeteket magukban hordozó békék történelmi kényszerpályára állították a Közép-Kelet-európai országokat és népeket. Az 1930-as években megváltozott európai erőviszonyok Csehszlovákia fokozatos politikai elszigetelődéséhez vezettek, ami felerősítette a szlovák autonóm törekvéseket, sőt egyenesen a teljes függetlenséggel kecsegtettek, illetve reális esélyt teremtettek az elnyomott nemzeti kisebbségek, így a magyarság számára is, helyzetük javulására, vagyis a trianoni békediktátum revíziójára.

Bécs-Belvedere-Felszabadulás a háború árnyékában

Az 1938. november 2-án aláírt I. bécsi döntéssel visszacsatoltak Magyarországhoz 11 800 négyzetkilométernyi területet, amely lakosságának közel 85%-a magyar nemzetiségű volt. Csehszlovákiában mintegy 65 000 magyar maradt, kiknek az 1939-ben önállóságát elnyert Szlovákiában folytatódott üldöztetésük.

A Beneš nevével fémjelzett húsz évig tartó nemzetiségellenes csehszlovák asszimilációs politikának meg volt az eredménye. A Szlovákiában élő magyarok száma 800 ezerre csökkent. A szlovák függetlenségi törekvések következtében Csehszlovákia szétesett és 1939. március 15-én a független cseh állam megszűnt létezni. 1939. szeptember 1-jén Németország, majd ezt követően a Szovjetunió és Szlovákia is megtámadta Lengyelországot, ami a második világháború kezdetét jelentette. 1938. november 2., vagyis az első bécsi döntés Eduard Beneš politikájának teljes csődjét jelentette. Bizonyítéka volt a történelmi fantázia által kitalált és T.G. Masaryk által képviselt csehszlovák nemzet és eszme zsákutcájának, és világossá vált, hogy

az államalakulat léte vagy nemléte a mindenkori európai politikai érdekek és erőviszonyok függvénye.

Miközben a függetlenséget nyert fasiszta szlovák állam a németek oldalán harcolt a keleti fronton, az emigrációban élő csehszlovák vezetés a győzelem reményében azt tervezte, hogy a háború után újjáépítik Csehszlovákiát, és 1938, illetve 1939 csehszlovák tanulságából kiindulva végleg felszámolják a felvidéki magyar és a szudéta-német kisebbséget. Mivel a két világháború közötti időben rendelkezésükre álló és alkalmazott eszközökkel a csehszlovák nemzetállam megteremtésében nem tudtak gyors eredményt elérni, ezért a Londonban Eduard Beneš és Moszkvában Klement Gottwald által irányított csehszlovák emigráció az ez irányú politikai mozgásteret és a háborús helyzet alakulását figyelembe véve, a lehetőségeket latolgatva új és hatékonyabb stratégia kidolgozásán fáradoztak.

Beneš a Csehszlovák Nemzeti Bizottmány párizsi megalakulása után 1940. április 5-én, miközben már a csehországi németek deportálását tervezték, a következőket nyilatkozta: „A magam részéről azt hiszem, hogy Szlovákiában nem kapjuk vissza egészen régi határainkat, de nem is érdekünk, hogy emiatt újból elrontsuk viszonyunkat a magyarokkal.”. Amikor Anglia elismerte a csehszlovák ideiglenes kormányt és Beneš elnöki jogfolytonosságát, hogy még inkább megnyerje a nyugati hatalmak bizalmát, 1941. július 24-i beszédében a demokratikus elveket hangsúlyozva békét kínált a nemzetiségeknek. Szavának hihetlenségét bizonyította, hogy miután 1942-ben Nagy-Britannia helyeselte a csehországi németek deportálását, Beneš nyíltan vállalta a magyar kisebbségre vonatkozó hasonló véleményét. Elképzelését a Csehszlovák Kommunista Párt is teljes mértékben támogatta. 1945 márciusában a cseh és a szlovák politikusok Moszkvában egyeztették elképzeléseiket az új csehszlovák állam megalapításával kapcsolatban. A második világháború után a nyertes hatalmak szemet hunytak Szlovákia fasiszta múltja felett, ily módon Csehszlovákia részeként az ország a győztesek oldalán ülhett tárgyalóasztalhoz a párizsi béketárgyalások során, kollektív bűnösséggel vádolva a felvidéki magyarokat.

Csehszlovákia újraalakulása - a Kassai Kormányprogram

A csehszlovák emigráció vezérkara - az akkor már a szovjetek által megszállt városban - Kassán vette át a hatalmat, ahol Fierlinger vezetésével megalakult az új kormány. A kormányprogramot 1945. április 5-én hirdették ki. A program az állam újjáépítési tervei mellett a felvidéki magyarság

felszámolását is hivatalos formába öntötte. A kollektív felelősség elvét alkalmazva a magyarokat háborús bűnösnek kiáltották ki, és a németek mellett a magyar közösséget is Csehszlovákia szétverésével vádolták. Azonban ahogy Fábry Zoltán írja: “Csehszlovákia ellen a németeken kívül a szlovákok vétkeztek a legjobban. Ezért, ha valaki kiköltöztetendő Csehszlovákiából, akkor az csak a szlovákság lehet.” A kormányprogramot az összes párt támogatta. A magyar kérdéssel a program 16 pontjából főleg a VIII., a XI., és a XV. fejezet foglalkozik. A VIII. fejezet az állampolgárságuktól fosztotta meg a magyar és a német közösség tagjait. A XI. fejezet a magyar földbirtok elkobzását, míg a XV. a nemzetiségi iskolák bezárását rendelte el. A felvidéki magyarság teljes ellehetetlenítését célzó intézkedések között az alábbiak is szerepeltek: a magyar lakosok vagyonát állami felügyelet alá helyezték, a közalkalmazottakat elbocsátották, leállították a nyugdíjak folyósítását. A papság elűzése mellett betiltották a magyar nyelvű egyházi szertartásokat, a magyar hallgatókat kizárták az egyetemekről. A magyar kulturális, társadalmi szervezeteket és pártokat feloszlatták – vagyonukat elkobozták. Kártérítés nélkül bárkit kilakoltathattak házából. Az üzleteket és műhelyeket zárgondnokság alá vették, a magyar letéti számlákat pedig a bankok zárolták. Tiltották a magyar nyelv használatát a hivatalokban, a magyar könyvek és sajtó kiadását, magyar nem birtokolhatott rádiót, nem indíthatott polgári keresetet és nem lehetett vádló, államérdekből minden magyart közmunkára hurcolhattak bármikor, bárhová és bármilyen hosszú időre.

Ha a magyarok jogfosztására irányuló rendelkezéseket összehasonlítjuk a Tiso-féle fasiszta szlovák kormány 1941-es, úgynevezett Zsidó Kódexével, láthatjuk, hogy azok csak két pontban különböznek egymástól: az egyik a vonattal való utazás tiltása, a másik a megkülönböztető jelzés viselésének elrendelése.

Menekültek áradata – Deportálások

1945. május 5-én pozsonyi magyarok lakásaiba szlovák katonák törtek be, és 50-100 fős csoportokban Ligetfalura internálták őket. Dr. Gustáv Niepel bizalmas jelentésében a következő olvasható: „Ligetfalun a deportáltak a legszükségesebbekkel sem voltak ellátva, öltözkűk hiányos, élelmezésük gyenge volt, ami főleg a kisgyermekeknél mutatkozott meg, akikből sokan éhhalálra voltak ítélve.” Hasonló internálótáborok voltak Dunaszerdahelyen, Szereden, Komáromban, Ipolyságon, Eperjesen, Párkányban, Érsekújvárott, Késmárkon, Szentgyörgyön, Varannóban, Stubnyán és Vihnye-peszerényen,

ahol több ezer magyart tartottak fogva embertelen körülmények közt. Ezek a helyek leginkább a zsidó koncentrációs táborokra hasonlítottak. A kassai kormányprogram kihirdetése után, annak tartalmának megfelelő szellemben embertelen és megkülönböztető rendeletek láttak napvilágot. Beneš 1945. május 19-én jóváhagyott 5/1945. számú rendelete alapján a magyar és német kereskedők üzemeit és vagyonát állami felügyelet alá helyezték. Röviden fogalmazva, a nem szláv lakosságot kizárták a gazdasági életből.

A Kassai Kormányprogrammal összhangban a magyar és a német tulajdonban lévő földek elkobzását a 12/1945. számú elnöki dekrétum foglalta törvénybe. 1948. júniusáig 148 ezer hektár földet konfiskáltak el a szlovák „betelepítési zónában” élő magyaroktól. A magyarlakta területek nemzetiségi összetételének megváltoztatásán kívül, a magyarellenes megtorló intézkedések hátterében kezdetektől fogva erős gazdasági érdekek is álltak. A német és magyar földterületek elkobzásának célja azok szlovák és cseh kézre juttatása volt.

Miután a magyar közalkalmazottakat és a tanítókat elbocsátották állásaikból a Szlovák Nemzeti Tanács 69/1945. számú rendelete alapján a magánszférában foglalkoztatott „megbízhatatlannak ítélt” magyarok voltak a következők a sorban. A 83/1946. számú törvény alapján megszűnt minden „áruló” munkaviszonya. A csehszlovák várakozásokkal ellentétben, az 1945. július 17-én tartott potsdami konferencián az Amerikai Egyesült Államok vétójának köszönhetően csak a németek egyoldalú kitelepítését hagyták jóvá. Gyöngyösi János magyar külügyminiszter jelezte, hogy a magyar kormány csak területtel együtt kész befogadni a felvidéki magyarokat. Ez elfogadhatatlan volt a csehszlovák kormány számára, mivel nem volt szándékában visszaadni Magyarországnak a tőle újra „elnyert” területeket. Ennek következtében a civilizációt és az európaiságot megszegyenítő módszereket alkalmazva megpróbálta elérni, hogy minél több magyar hagyja el ősi szülőföldjét. A 33/1945. számú elnöki dekrétum volt az, amelynek alapján a magyarokat megfosztották csehszlovák állampolgárságuktól. Ennek következtében nem voltak jogosultak az egészségügyi ellátásra, nem kaphattak nyugdíjat és megfosztották őket bármilyen szociális juttatás lehetőségétől. A 46/1945. számú rendelettel pedig „megtisztították” a szlovák közigazgatást, ugyanis minden, az ágazatban dolgozó magyart elbocsátottak. A 88/1945. számú dekrétum értelmében, minden 16 és 55 közötti férfit, valamint 18 és 45 év között nőt közmunkára, illetve kényszermunkára hurcolhattak. A belügyi megbízott 1945. október 18-án jóváhagyott határozata alapján, a magyarok csehországi kényszermunkáját a magyarlakta szlovákiai területek szlovákokkal való benépesítésével összhangban hajtották végre.

A Szlovák Áttelepítési Hivatal vezetője szerint a magyarok áttelepítését, deportálását addig kellett folytatni, amíg a magyar kérdés végleg meg nem oldódik. 1946. november 4-én a hivatal elnöksége nyilvánosságra hozott egy rendeletet, ami lehetővé tette az összes magyar ajkú lakos deportálását. És, mint ahogy az a szlovákiai zsidótörvényekben is szerepelt, meghatározták, hogy ki minősíthető magyarnak. A deportálásra kijelöltek összegyűjtésében és deportálásának megszervezésében a rendőrséget a hadsereg is segítette. 120-150 katonát vezényeltek a kisebb falvakba, míg 200-300-at a nagyobb településekre. Csaknem 50 000 magyart deportáltak 393 faluból a komáromi, dunaszerdahelyi, ógyallai, galántai és a somorjai járásokból a csehországi žateci, mladá boleslavi, plzeňi és kladnoi járásokba. Embertelen körülmények között, marhavagonokban szállították őket. A kijelölt célpontba való megérkezésük után sokszor napokat vagy heteket kellett várniuk – a legalapvetőbb higiéniai lehetőségek nélkül –, amíg „el nem keltek”.

A transzportok során a mínusz 15-20 fokos hidegben sok gyermek, idős és beteg ember halálra fagyott a fűtetlen vagonokban. Egy 1949. január 29-én kelt jegyzék alapján 5426 gyermek volt hatévesnél fiatalabb. Az ingatlan vagyonukon kívül a deportáltakat sokszor az ingóságaik hátrahagyására is gyakran rákényszerítették. Az ellenállókat megkötözték, és teherkocsikra rakták. A deportáltak több mint 6600 házat, 3900 hektár szántóföldet és csaknem összes ingóságukat hagyták hátra a később helyükbe szervezeten betelepített szlovákoknak. A 27/1945. és a 28/1945. számú rendeletek alapján utasítást adtak a magyarlakta területek, valamint a magyar majorságok szlovákokkal való betelepítésére. A szlovák telepesek szabadon válogathattak a házak és birtokok között. 1946 végére több mint 20 000 szlovák telepes költözött be a Felvidék magyaroktól „megtisztított” területeire.

A deportálások folytatásaként a csehszlovák hatalom elindította az ún. „dél akciót”, melynek az volt a célja, hogy a maradék magyar családokat a szudétánémetek helyére költöztessék. Az akciót Daniel Okáli belügyi biztos irányította. A dél akció azokat sújtotta, akik állambiztonsági okokból nem kaphatták vissza állampolgárságukat. Ezek az emberek az 52/1949. számú törvényrendelet és a 138/1948. számú lakástörvény értelmében elvesztették egész vagyonukat. A dél akció keretén belül több mint 2000 családot akartak Csehországba deportálni. A deportálásoknak kettős célja volt, egyrészt a deportált magyarok csehországi szétszórattatása, másrészt a lakosságcsere egyezmény magyar fél általi aláírásának kikényszerítése.

Szlovakizáció

Az ún. reszlovakizáció, vagyis „visszaszlovákosítás” a deportálásokkal egyidejűleg kezdődött. Az elképzelés azon alapult, hogy a csehszlovák hatalom szerint a felvidéki magyarok lényegében elmagyarosított szlovákok, és ezzel lehetőséget kaptak, hogy „visszatérjenek eredeti nemzetiségükhöz”. A reszlovakizációt a csehszlovák hatóságok alig titkolt erőszakos módszerekkel és zsarolással valószínűsítették meg. A kegyetlen módszerek alkalmazására nyilvánvaló bizonyítékként szolgál Anton Granatier, az Áttelepítési Hivatal tisztviselőjének alábbi beszéde: „A szlovákok és a csehek nemzetállama akarunk lenni, s az is leszünk. Ebbe a hatalmas programba az is beletartozik, ami már egész Szlovákiában folyamatban van: a reszlovakizáció! Megkezdjük az akciót, amelynek keretében mindenkinek, aki úgy érzi, hogy származására nézve szlovák, lehetősége nyílik, hogy önként kinyilvánítsa, vajon szlovákká akar-e válni annak minden következményével együtt, vagy az állampolgárság nélküliek sorsában akar-e osztozni. “ A Központi Reszlovakizációs Bizottságot 1946. június 21-én állították fel Pozsonyban. A rendelet erős ellenpropagandát idézett elő. A magyar lakosság körében a reszlovakizáció elutasítására buzdító röplapokat terjesztettek. Ennek ellenére, közel négyszázezer szlovákiai magyar esett áldozatául. Számukra ez tűnt az egyetlen útnak, hogy elkerüljék szülőföldjük kényszerű elhagyását, a deportálásokat, a meghurcoltatást és a megaláztatást. Mivel a reszlovakizált magyarok lojalitásában és hűségében még így sem bíztak a szlovák politikai vezetés által támogatott Központi Reszlovakizációs Bizottság Dr. Šebestík vezetésével kidolgozott egy tervet a reszlovakizáltak morva- és csehországi áttelepítésére. Ezt a tervet azonban a cseh politikusok zöme és a cseh belügyminisztérium elutasította. Véleményük szerint, a magyarok túlnyomó részben erőszak hatására reszlovakizáltak, tehát „megbízhatatlanok” - nem tudnak csehül, és szívükben magyarok maradtak. Ezáltal csak növelnék a nemzetiségi és politikai problémákat a cseh országrészekben.

Reménytelen tiltakozás - Magyarország politikai mozgástere

A csehszlovákiai események sokkolták a magyar közvéleményt. 1945 novemberében a magyar kormány felkérte a szövetséges nagyhatalmokat, hogy foglalkozzanak a csehszlovákiai magyarságot ért szörnyű atrocitásokkal. 1945 áprilisa és 1946 júliusa között 84 tiltakozó jegyzéket nyújtottak be a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, melyek tartalmából egyetlen pontot sem

fogadtak el. Gyöngyösi János magyar külügyminiszter többször is sürgette a nyugati hatalmakat, hogy Szlovákia magyarlakta területeit helyezték nemzetközi felügyelet alá és állítsanak fel egy nemzetközi bizottságot a csehszlovákiai magyarok ügyének megoldására. A javaslatot elutasították.

A párizsi békekonferencián 1946. augusztus 14-én megtartott beszédében Gyöngyösi beszámolt a magyarokat ért jogsérelmekről és az ellenük elkövetett a nemzetközi jogokat is durván sértő eljárásokról. Ez a memorandum azonban nem befolyásolta a csehszlovákiai eseményeket, mivel a kérdés már jóval korábban eldőlt. Közép- és Kelet-Európát és lakossága szabadságát a nyugati államok már feláldozták Sztálin kommunista diktatúrájának oltárán. Komáromban és számos más felvidéki magyar városban intenzív tiltakozásokra került sor a magyar iskolák bezárását eredményező rendeletek ellen.

A magyar kisebbség által elszenvedett sérelmek dokumentálása és a külföldi közvélemény tájékoztatása céljából néhány fiatal magyar lelkész és egyetemi hallgató megalapította a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség nevű mozgalmat. Elsősorban Mindszenty József hercegprímással álltak kapcsolatban, aki 1945 őszén felkérte a Csehszlovák Püspöki Tanácsot, hogy vessen véget az embertelenségnek. A bíboros 1946 novemberében hivatalos levélben fordult a csehszlovák hatóságokhoz, hogy engedélyezzék számára a Csehszlovákia területére való látogatását. A prágai kormány ezt megtagadta tőle. Miután az üldöztetések tovább folytatódtak 1947 februárjában úgy döntött, hogy VI. György brit uralkodóhoz és Truman amerikai elnökhöz fordul – mindhiába.

A szlovák püspökök nevében Jantausch püspök memorandumot nyújtott be Beneš elnöknek és Ján Masaryknak, melyben a kényszermunkák durvasága ellen tiltakozott – szintén eredménytelenül.

Kikényszerített egyezmény – a lakosságcsere

Mivel a nagyhatalmak nem akadályozták meg a deportálásokat, illetve nem gyakoroltak megfelelő nyomást Csehszlovákiaira, 1946. február 27-én Gyöngyösi János magyar külügyminiszter kénytelen volt aláírni a magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezményt. Ez a szerződés nem két egyenrangú partner közt kötött, amire az a tény is utal, hogy míg a magyarországi szlovákok Csehszlovákia területére való áttelepülése önkéntes alapon ment végbe, addig a Magyarországra áttelepülő családok listáját a csehszlovák hatóságok állították össze önkényesen. A megállapodás értelmében a csehszlovák hatóságok annyi magyart telepíthettek át Magyarországra, amennyi magyarországi szlovák

jelentkezett önkéntesen áttelepülésre. A csehszlovák kormány tudta jól, hogy a paritás elve nem használ céljaiknak, mivel hétszázezer szlovákiai magyart nem lehetett volna kicserélni százezernyi magyarországi szlovákkal.

A minél nagyobb létszám elérése érdekében a csehszlovák népbíróóságok által hivatalosan is elítélt magyarokat a csehszlovák hatóságok szerették volna egyoldalúan kitelepíteni, ezért a szlovák népbíróóságok „emberfeletti” munkájának köszönhetően 1946. végére a háborús bűnösként elítélt magyarok száma elérte a 75 ezret, míg ez a szám ugyanazon év májusában csupán 184 volt. A csehszlovák kormány 1946. augusztus 26-án adta át a 106 398 áttelepítendő magyar listáját, amihez csatolták volna az ún. kis- és nagy háborús bűnösök jegyzékét is. A kétoldalú tárgyalások a pöstyéni jegyzőkönyvben kaptak „végleges” formát. A „megállapodás” még a kitelepítendőek társadalmi rétegződéséről is rendelkezett, miszerint 67,6% földműves, 14,5% iparos, 3,4% kereskedő, 3,9% értelmiségi, 10,6% pedig egyéb. A háborús bűnösök kérdésében viszont nem tudtak megegyezni.

A kitelepítések 1947 áprilisában kezdődtek, de a magyarországi szlovákok részéről nem volt túl nagy a lelkesedés. A csehszlovák fél bizottságot küldött Magyarországra, hogy az élénkítse a szlovákok „hazatérési” kedvét. Az áttelepülés iránti érdeklődés felkeltése érdekében a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság a szlovákság nemzeti öntudatának hangoztatása mellett Magyarország háború utáni súlyos gazdasági helyzetére hivatkozva, erőszakosan és megfélemlítéssel élve a következő érveket hozta fel: „minden szlovákot, akár akar jönni, akár nem, kiviszünk. Akik nem jelentkeztek, azok csak 30 kilós csomagokkal jöhetnek, vagy a magyarokkal együtt Szibériába telepítik az oroszok.” 1946. július 14-én a csehszlovák fél átadta Nagy Ferenc kormányának az áttelepülésre jelentkezett 92 390 szlovák listáját. A tehetősebb magyarországi szlovákok ellenállása, az erőszakos kitelepítések elleni tiltakozó akciók, továbbá a toborzás sikertelensége arra készítette a Csehszlovákiai Áttelepítő Bizottságot, hogy a Magyarországról Csehszlovákiába áttelepülő szlovákok listájára felírják harmincezer halott és hadifogoly nevét, ezzel is gyarapítva az egyezmény értelmében Csehszlovákiából kitelepíthetők listáját. Az áttelepülő magyarországi szlovákokkal ellentétben, akik döntő többségben a szegény paraszti réteghez tartoztak, a kitelepített felvidéki magyarok többségében módos gazdák voltak.

Avagyoni különbségeket jól mutatják a statisztikai adatok. A ténylegesen kitelepített 89 663 felvidéki magyar után 160 ezer hold föld és 15 700 lakóház maradt, míg a 71 787 szlovák áttelepülő után Magyarországon 15 ezer hold föld, illetve 4 400 lakóház maradt. 1948 nyarán a Szlovák Kommunista Párt

vezetősége egy határozatot fogadott el, miszerint „statisztikai adatok alapján” a Szlovákiában maradt 190 ezer magyar kitelepítését feltétlenül be kell fejezni, annál is inkább, mivel véleményük szerint Magyarországon még 430 ezer szlovák „várja, hogy visszaköltözhessen ősi szülőföldjére”. A prágai kommunista hatalomátvételt követően 1948 őszén leállították a kitelepítéseket. Ennek többek között az a tény volt az oka, hogy a Magyarországon maradt kb. 60 ezer szlovák nem volt hajlandó elhagyni otthonát.

A magyar kormány folyamatos tiltakozása ellenére sem sikerült a csehszlovák féllel betartatni a paritás elvét, és elérni a csehszlovák hatóságok a magyarokkal szemben elkövetett jogsértéseinek kivizsgálását. Az állandó jellegű sérelmek jogorvoslására és a kitelepítések ellenőrzésére Pócsik Lajost nevezték ki pozsonyi áttelepítésim biztossá, Wagner Ferencet pedig az érdekvédelemmel bízták meg. A hivatal működését a csehszlovák hatóságok igyekeztek korlátozni, mivel működése komolyan akadályozta terveik megvalósítását. A lakosságcsere befejeztével mindkét fél az áttelepülők hátrahagyott vagyonát követelte, melyről 1949. július 25-én a Csorba-tói egyezményben kölcsönösen lemondtak.

A felvidéki magyarok üldözésének, vagyis a (cseh)szlovák „végső megoldás” magyar mérlege: - 40 000 ember menekült Magyarországra, 50 000 embert deportáltak Csehszlovákia. A kikényszerített lakosságcsere egyezmény alapján 89 000 kitelepített mellett, a csehszlovák hatóságok egyoldalúan további 75 000 „háborús bűnöst” telepítettek át Magyarországra. 400 000 felvidéki magyar szlovakizált, és több mint 100 000 szlovákot telepítettek be Magyarországról, valamint Szlovákia északi területeiről a déli magyarlakta területekre.

A magyarországi és csehszlovákiai kommunista hatalomátvételt követően a nemzetiségi kérdést „megoldó” kommunista internacionalizmus hamis bűvkörében tartották a magyar közvéleményt, ám a nemzetiségi jogok látszólagos biztosítása mellett, Csehszlovákiában a belpolitikát, illetve a nemzetiségpolitikát illetően nacionalista és nemzetállami alapokon álló internacionalizmus széleskörű közigazgatási, oktatásügyi és kulturális teret adott a magyar kisebbség asszimilálására.

A választási csalással hatalomra kerülő Rákosi Mátyás által vezetett magyar kommunisták 1949. augusztus 18-án elfogadták a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló XX. törvényt, amelynek I. fejezete 6.§ 3. bekezdésében a Magyar Népköztársaság felelősséget érez a határon kívül élő magyarok sorsáért. Negyven évig „éreztek” felelősséget, tényleges tartalom, érdekvédelem nélkül...

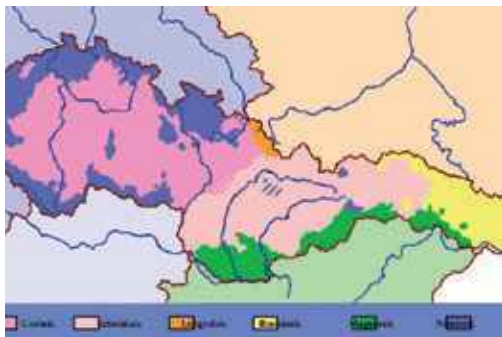
Képgaléria

1. A Magyar Krályság feldarabolása
Trianonban

2. Esterházy János gróf

3. Az első Csehszlovák Köztársaság
nemzetiségi térképe

4. Első bécsi döntés

5. A kényszermunkára depotálás elől
menekülő felvidéki magyarok

6. Egy szülőföldjéről elűldözött család

7. Gyöngyösi János

10. Kitelepítésre kijelölt család ingóságait pakolja

9. Bevagonírozás

10. Bevagonírozás után – indulás előtt

11. Az áttelepítettek Szob vasútállomáson

12. Eduárd Benes

13. Az úgyneveult fehérpap

14. Az egykori Abaúj-Torna Vármegyeháza, melyben elgogadták a kormány-programot

15. Mindszenty hercegprímás

Felhasznált irodalom

1. Edvard Beneš elnöki dekrétumai
2. Fábry Zoltán: Kisebbségek a vádlottak padján. Pannónia Könyvkiadó, Pozsony, 1991
3. Fábry Zoltán: Üresjárat 1945-1948. Regio-Madách-Kalligram, Budapest-Pozsony, 1991
4. Fehér Csaba: A pozsonyi magyar Meghatalmazotti Hivatal működése (1946-1948) In.: Molnár Imre – Szarka László szerk.: Otthontalan emlékezet. MTA Kisebbségkutató Intézet, Komárom, 2007
5. Janics Kálmán: A hontalanság évei. Hunnia Kiadó Kft., 1989
6. Karel Kaplan: Csehszlovákia igazi arca 1945-1948. Kalligram Kiadó, Pozsony, 1993
7. Szarka László: A (cseh)szlovákiai magyar közösség nyolc évtizede 1918-1998. In: A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998. Ister Kiadó, Budapest 1998. 42-48 l.
8. Szarka László: szerk.: A szlovákiai magyarokkényszertelepítésének emlékezete 1945-1948. Komárom, 2003
9. Takáč Ladislav: „Magyar voltál Ezért!”. Vydavateľstvo Micsala Vaška, 2003
10. Vadkerty Katalin: A kitelepítésektől a reszlovakizációig. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2001
11. Vigh Károly: A szlovákiai magyarság sorsa. Bereményi Könyvkiadó, Budapest, é.n.